

Työ- ja elinkeinoministeriö

Suomen somalialaisten liiton lausunto Työ- ja elinkeinoministeriön luonnokseen valtion kotouttamisohjelmaksi vuosille 2016-2019

Suomen somalialaisten liitto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi uutta kotouttamisohjelmaa valmisteltaessa.

On selvää, että kotoutumistoimenpiteitä ja niiden tavoitteisiin sitouttamista on tehostettava jo pelkästään tulijamäärän merkittävän kasvun vuoksi. Niin hakijamäärän kasvun kuin kotouttamisen tehostamisenkin etujen mukaista on myös tarve aikaisempaa suurempaan joustamiseen esimerkiksi työharjoittelumahdollisuuksien sisällyttämiseksi kotouttamispolkuun.

Aikaisemman osaamisen parannettu hyödyntäminen

Kotouttamisohjelman luonnoksen mukaisesti huomiota on vastaisuudessa kiinnitettävä aikaisemman osaamisen (tutkinnot, ammatillinen koulutus, työkokemus) nykyistä parempaan tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Erytishuomiota on lisäksi kiinnitettävä kotouttamistoimenpiteiden huonoiten tavoitamiin maahanmuuttajaryhmiin, kuten kotiäiteihin, joiden passivoituminen ja kodin ulkopuolisten verkostojen ulkopuolelle jääminen ei palvele ketään kotouttamisprosessin osapuolista.

Kotiäitien entistä tehokkaampi osallistaminen

Opettajien ammattijärjestön [OAJ:nkin mukaan](#) äitien kielitaito on avainasemassa lasten kielitaidon kehittämisen suhteen, minkä vuoksi tähän on panostettava. Tämä edellyttää myös riittävien resurssien allokoointia lastenhoitoon, minkä vuoksi maahanmuuttajataustaisten lasten subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittaminen ei ole kestävä ratkaisu. Mitä tehokkaammin kotouttamisprosessi pääsee alkuun, sitä suurempia ovat sen hyödyt ja onnistumisedellytykset pitkällä tähtäimellä niin ensimmäisen kuin toisenkin sukupolven kohdalla.

Motivaatio niin kielen opiskeluun kuin muunkin kurssittautumisen suhteen on tutkitusti suurimmillaan hakijan juuri saavuttua. Itse kotouttamisohjelman laatiminen alkaa kuitenkin vasta hakijan saatua oleskelulupapäätöksen, mihin parhaimmillaankin menee kuukausia ja niinpä itse toimenpiteisiin pääsy voi venyä myönteisen oleskelulupapäätöksen jälkeenkin vielä kuukausia.

Yhteiskuntatiedosta kouluttamista jo hakuvaiheeseen

Valitusvaiheineen hakuprosessi saattaa venyä useampaan vuoteen, minkä ajan turvapaikanhakijat oleskelevat Suomessa pahimmassa tapauksessa vailla mitään työn tai koulutuksen tuomaa rakennetta elämään.

On selvää, että moni tulijoista on peräisin arvoiltaan, lainsäädännöltään ja kulttuurisilta normeiltaan Suomesta merkittävästi poikkeavista maista, minkä vuoksi jonkinlainen yhteiskuntatiedouden

peruskurssi esimerkiksi Suomesta ja yhdenvertaisuuslainsäädännöstä voisi heti alkuvaiheessa olla paikallaan kaikille turvapaikkahakemuksen jättäneille.

Joissain vastaanottokeskuksissa esimerkiksi poliisi on jo vastaavia järjestänyt, mutta niihin osallistuminen on ollut vapaaehtoista, eikä täten ole tavoittanut kaikkia. Ei ole mitään syytä, miksei kaikkia turvapaikkahakemuksen jättäneitä voitaisi velvoittaa osallistumaan koulutukseen tarvittaessa vaikka vastaanottorahan lakkauttamisenkin uhalla.

Lainsäädännön noudattamisesta sekä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon periaatteista ei ole perusteltua poiketa minkään kulttuurirelativismin nojalla ja niin yhteiskunnallisella kuin lainsäädännön tasolla tulee kaikilla tahoilla olla yksiselitteinen sitoutuminen Suomen edustamiin oikeusvaltioperiaatteisiin siitä, että sama laki koskee muuttumattomana kaikkia valtion asukkaita eikä mitään vain tiettyihin ryhmiin sovellettavia rinnakkaisia oikeusjärjestelmiä edes pyritä synnyttämään.

Maahanmuuttajataustaisen väestön maantieteellinen keskittyminen

Kuten kotouttamisohjelman luonnoskin tavoitteikseen listaa, on tulijan päästävä siirtymään nopeasti oleskelulupapäätöksen saatuaan kuntaan ja kotoutumisprosessin alkuun. Tähänastisen perusteella on todennäköistä olettaa merkittävän osan hakeutuvan pääkaupunkiseudulle ja kasvukeskuksiin, mutta voisi olla hedelmällistä tarkastella keinoja ohjata maahanmuuttajataustaisten muuttoliikettä pienempiin kuntiin. Lieksasta kuulemamme kokemukset ovat tästä kannustava esimerkki.

Pienemmillä kunnilla on tarjota kotoutumisen suhteen montakin etua. Niissä päästään nopeammin osaksi yhteisöä, mistä seurauksena on myös verkostoitumisen ja sitä kautta työllistymisenkin helpottuminen. Kaikki nämä edesauttavat myös kielitaidon kehittymistä.

Pitkällä tähtäimellä etnisen monimuotoisuuden tasaisempi levittyminen koko maahan myös osaltaan normalisoisi maahanmuuttajataustaista väestöä kantasuomalaisen silmissä ja täten edesauttaisi asenneilmapiirin muovaamista sekä estäisi kahtiajaon syvenemistä ja ”gettoutumista”.

On myös muistettava, ettei kotoutumista tapahdu tyhjiössä, vaan onnistuakseen se vaatii vuorovaikutusta etenkin kantaväestön kanssa. Tämä lisää molemminpuolista ymmärrystä, hälventää ennakkoluuloja, luo kuuluvuuden tunnetta ja kannustaa kielitaidon kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Niinpä esimerkiksi sisäministeri Petteri Orpon ajatus [jokaiselle turvapaikanhakijalle osoitetusta kummista](#) ei olisi lainkaan huono idea.

Työllistymiseen panostaminen

Kotouttamisohjelman luonnoskin kiinnittää ansaitusti huomiota maahanmuuttajien heikompaan asemaan työmarkkinoilla. Työllisyystilanteen parantaminen onkin luonnollisesti kaikkien tahojen etujen mukaista. Työllistymisedellytyksiä heikentävät paitsi puutteellinen kieli-, koulutus- ja ammatillinen tausta, työnantajapuolella vallitsevat ennakkoluulot sekä työnhakijan puutteelliset verkostot, jotka kaikki johtavat työkokemuksen puutteeseen Suomessa.

Entisestään tilannetta hankaloittaa vallitseva vaikea työttömyystilanne, joka asettaa haasteita myös koulutetun ja kieltä hallitsevan kantasuomalaisenkin väestön työllistymiselle. Yksi ratkaisu työllistymiseen voisi olla työharjoittelun nivominen tärkeämmäksi osaksi kotouttamiskoulutusta tai jonkinlaisen, nimenomaan maahanmuuttajataustaisten haasteelliset lähtökohdat huomioonottava oppisopimuskoulutusjärjestelmä.

Se, onko etenkin pitkällä tähtäimellä perusteltua ja kestävä tarjota ratkaisuksi muuta väestöä huonompia ehtoja, on kuitenkin vähintäänkin kyseenalaista. On Suomen yhdenvertaisuuslainsäädännön vastaista tarjota maahanmuuttajataustaisille kantaväestöstä

poikkeavaa ja alhaisempaa työttömyysturvaa tai ulottaa etuuskien menettämisen uhalla velvoite pakolliseen ja palkattomaan työharjoitteluun ainoastaan heihin.

Vaikka se epäilemättä toimisi taloudellisena kannusteena työnantajalle palkata maahanmuuttajataustaista työvoimaa, vinouttaisivat heikommat palkkaehdot työmarkkinoita johtaen helposti siihen, että työ teetettäisiin sillä, joka siihen alhaisimmalla hinnalla saadaan, luoden näin eriarvoisen ja ihmisen etnisyyteen perustuvan kastijärjestelmän.

Viranomaisviestinnän tärkeys

Kuten myös kotouttamishjelman luonnos huomauttaa, asenneilmapiiri on olennainen osa kotoutumisen edellytyksiä. Suomessa nyt vallitseva asenneilmapiiri on kiristyessään saanut hälyttäviä piirteitä, jotka ilmenevät entistä avoimempana rasismina ja vihapuheen lisääntymisenä. Niinikään tiedonlevittämisen ja -hankinnan suhteen eletään aikaisemmasta radikaalisti poikkeavassa viestintäympäristössä, jossa internet ja sosiaalinen media tarjoavat kanavan aikaisempaa nopeammin ja laajemmalle leviävän informaation tuottamisen.

Valitettavasti tämä pitää sisällään myös disinformaation, ja tietyt tahot levittävätkin valheellista tietoa ihan tarkoituksella. Lukijakunnan puutteellinen medialukutaito ja lähdekritiikin paikoin täysin olematon käyttö johtavat siihen, että täysin paikkaansapitämättömät ja tieteen tahtoen keksityt valheet leviävät verkossa ja ihmisten puheissa faktoina ilmiömäisellä vauhdilla.

Tästä seuraa myös se, että viranomaistahon viestintää seurataan ja tulkitaan aikaisempaa laajemmin, jopa annettua tietoa tahallisesti vääristellen. Niinpä viranomaisten on panostettava viestintäänsä ja tiedotukseensa entistä tarkemmin ja yhä huolellisemmin kiinnitettävä huomiota siihen, miten viesti voidaan tulkita.

Perheenyhdistämisen prosessin sujuvoittaminen

Suomeen suuntautuvan muuttoliikkeen kasvu johtaa väistämättä myös perheenyhdistämishakemusten määrän kasvuun lähivuosina. Myös kotouttamishjelman luonnos kiinnittää huomiota siihen, että kiristyneiden käytäntöjen seurauksena esimerkiksi yksinsaapuneista alaikäisistä turvapaikanhakijoista yhä harvempi saa vanhempansa ja perheensä tänne.

Luonnos kiinnittää aiheellisesti huomiota myös siihen, että huoli lähtömaahan jääneistä omaisista aiheuttaa jatkuvaa huolta ja stressiä syöden täten tulijan henkisiä resursseja ja hidastaen kotoutumista ja henkilön kykyä keskittyä esimerkiksi kouluun. Perheen kaltaisen tukiverkoston puuttuminen myös tekee heistä haavoittuvaisempia niin syrjäytymisen kuin pahimmassa tapauksessa radikalisoitumisen suhteen.

Perheenyhdistämisen kriteerejä ja prosessiin kestoja tulisikin tarkastella uusiksi. Lisäresurssien allokointi suurimpiin hakijamaihin käsittelyn sujuvoittamiseksi voisi olla eräs paikallaan oleva toimenpide.

Helsingissä 29.01.2016

Arshe Said
puheenjohtaja
Suomen somalialaisten liitto ry